

Fredagskronikken

Ola Kvaløy, dekan og professor i samfunnsøkonomi, Handelshøgskolen ved Universitetet i Stavanger

Ola Kvaløy Klimabonus til folket

Regjeringens strømpakke skuffer både samfunnsøkonomisk, klimapolitisk og fordelingsmessig. En betingelsesløs utbetaling av samme sum til alle – en kompensasjon for det grønne skiftet – ville vært bedre.

● Tar man et innføringskurs i offentlig økonomi, støter man raskt borti kopskatten. Det er en skatt per hode («kopf»), hvor samme beløp må betales av alle skattepliktige – uavhengig av betalingsevne. Den var vanlig i middelalderen og ble brukt så sent som i 1891 i Norge.

Når kopskatten dukker opp allerede i innføringsboka er det av to grunner. Den scorer topp på effektivitetssegenskaper, og bunn på fordelingssegenskaper.

Hvorfor så effektiv? Jo, fordi kopskatten ikke fører til såkalte vridninger som følge av endring i relative priser, og dermed ikke til vesentlige adferdsendringer, utover det som følger av endret inntekt. Dette er god samfunnsøkonomi, med mindre man faktisk ønsker å endre adferd – slik man gjør med miljøskatter.

Fordelingseffekten av kopskatten er opplagt uheldig, ettersom andelen av inntekt man betaler er større jo mindre man tjener.

Kopskattens speilbilde er direkte utbetalinger av samme beløp til alle. En slik bonus har tilsvarende gode effektivitetssegenskaper og skaper heller ikke vridninger. Men i motsetning til kopskatten har bonusen også gode fordelingseffekter. Jo mindre man tjener, jo større andel av inntekten utgjør bonusen.

Direkte utbetalinger er ikke en kostnad, det er en overføring fra stat til folk, altså fra folket til folket

← Regjeringens strømpakke gir mest støtte til dem som har mest fra før og bruker mest strøm. Utbetaling av samme beløp til alle er bedre, skriver Ola Kvaløy. Foto: Statnett

Slike kontantutbetalinger burde stå sentralt i gjennomføringen av det grønne skiftet.

De høye strømprisene er et resultat av det grønne skiftet og et integrert europeisk kraftmarked. Det integrerte kraftmarkedet er god samfunnsøkonomi, god klimapolitikk, og gir høye inntekter til Norge. Men store prisvariasjoner for et nødvendighetsgode som elektrisitet medfører uheldige fordelingseffekter.

Noen ønsker å løse dette ved å nasjonalisere kraftmarkedet, stenge utenlandskablene, innføre makspriser, og så videre. I korte trekk, gjøre samfunnskaka mindre for at den skal bli lettere å fordele.

Samfunnsøkonomer ønsker heller å maksimere kaka, for så å finne de beste måtene å kompensere og fordele på.

Den såkalte strømpakken som kom sist helg, var et slikt forsøk på å kompensere for uheldige fordelingseffekter av effektiv politikk. Den ble bedre enn det mange fagfolk fryktet, men likevel skuffende sett fra et samfunnsøkonomisk og fordelingsmessig perspektiv.

Målet burde være å minimere vridningene, samt sikre gode fordelingseffekter. Her lykkes ikke pakken godt nok. Den reduserer incentivene til energisparing ved at staten tar deler av regningen over et visst nivå. Den griper inn i prisdannelsen ved å subsidiere strømforbruk og dermed øke de underliggende markedsprisene.

Øg den gir mest støtte til dem som har mest fra før, nemlig de som bruker mest strøm.

En vesentlig bedre modell ville vært å gi en kontantutbetaling av samme beløp til alle. Da ville man unngått å koble utbetaling opp mot strømutgifter, og dermed kunne man opprettholdt de riktige incentivene som markedsprisene genererer. Samtidig ville de som har minst, oppleve å motta de største utbetalingene, relativt sett.

Det hevdes at dette er vanskelig å få til i praksis, men burde ikke være det. Her

handler det nok mer om vilje enn om evne.

Det å frakoble den enkeltes kompensasjonen fra den enkeltes kostnad kan være en krevende pedagogisk øvelse. Men det er nødvendig, og vil bli enda mer nødvendig i årene som kommer.

Strømkrisen illustrerer nemlig godt det som det grønne skiftet i stor grad vil handle om fremover. Høyere inntekter til staten kombinert med høyere kostnader for folk flest. For å få oppslutning om det grønne skiftet bør folk derfor oppleve en tydelig kompensasjon, uten at det tar bort incentivene til grønn adferd.

En klimabonus til alle kan være veien å gå. Det vil være en slags borgerlønn in spe. En universell og betingelsesløs utbetaling av samme beløp til alle personer over 18 år.

Altfor dyrt, vil noen si. Men det er en misforståelse. Direkte utbetalinger er ikke en kostnad, det er en overføring fra stat til folk, altså fra folket til folket. Den gir ikke samfunnsøkonomisk effektivitetstap, i motsetning til mye av det staten ellers foretar seg. Såkalt målrettede tiltak er dyrere enn det som dukker opp i statsregnskapene, fordi det gir uheldige tilpasninger og forkludrer incentivene.

Det samlede bonusbudsjettet kan beregnes ut fra summen av kostnadene konsumentene har som følge av det grønne skiftet. Disse kostnadene vil typisk bli høyere jo mer kraftfull og effektiv klimapolitikk er.

Utbetaling av klimabonuser som kompensasjon for det grønne skiftet bidrar dermed ikke bare til et rettferdig skifte, men kan også øke den folkelige oppslutningen og de politiske incentivene til å gjennomføre en god og effektiv klimapolitikk. En politikk hvor høye energipriser og CO₂-avgifter er en del av selve løsningen.

For ordens skyld: Ola Kvaløy er medlem av to regjeringsoppnevnte utvalg med relevans for kronikkens tema: Klimautvalget 2050 og Skatteutvalget.

→ Mer debatt side 36-39

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen
Telefon: 22 00 10 59
Sentralbord: 22 00 10 00
Epost: debatt@dn.no

Hovedinnlegg/kronikk:
Inntil 4500 tegn med mellomrom
Underinnlegg/replikk:
Inntil 1500 tegn med mellomrom
Legg ved portrettfoto

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten, Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.